

УДК 378.048.2

Маргарита Арістархова,

доктор філософії

Національний університет оборони України

імені Івана Черняхівського, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0002-4602-2673>**Дмитро Демидко,**

доктор філософії

Національний університет оборони України

імені Івана Черняхівського, м. Київ

<https://orcid.org/0000-0002-1567-8610>

DOI: 10.33099/2617-1775/2022-02/17-22

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ В СИСТЕМІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті розглянуто теоретичні аспекти організації мовної підготовки в системі індивідуальної підготовки у Збройних Силах України, проаналізовано вимоги до мовної підготовленості особового складу відповідно до керівних документів, проаналізовано зміст понять «мовна підготовка особового складу», «інструктор з мовної підготовки», досліджено результати опитування представників військових частин, на яких у покладатимуться обов'язки інструкторів мовної підготовки. Розглянуто проблемні питання щодо організації та проведення занять з іноземної мови в системі індивідуальної підготовки особового складу. З'ясовано, що існує необхідність створення дієвої системи мовної підготовки в системі індивідуальної підготовки у Збройних Силах України для створення умов для розвитку та підтримання іншомовної комунікативної компетентності та розроблення методики формування методичної компетентності інструкторів мовної підготовки.*

***Ключові слова:** мовна підготовка; інструктор мовної підготовки; індивідуальна підготовка; іншомовна компетентність; іншомовна комунікація.*

Постановка проблеми. Російсько-українська війна активізувала питання підвищення оперативної сумісності Збройних Сил України (ЗСУ) та розвиток міжнародних зв'язків у військовій сфері з країнами-членами НАТО, де володіння іноземною мовою є однією із головних передумов ефективної міжнародної співпраці у військовій сфері. В умовах тісної кооперації щодо професійної підготовки особового складу ЗСУ та опанування військовослужбовцями нових видів озброєння та військової техніки проблема мовної підготовки військовослужбовців ЗСУ, її розроблення, уточнення змісту підготовки та її форм є вкрай важливою. Це зумовлено потребою комунікації військовослужбовців ЗСУ іноземною мовою з метою ефективного опанування новітніх засобів озброєння, вивчення сучасної зброї та відточення навичок застосування набутих знань на практиці, а також забезпечення взаємосумісності під час спільних дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі іншомовної підготовки фахівців сфери національної безпеки та оборони присвячено наукові розробки М. Арістархової, І. Блощинського, Т. Ваколюк, О. Волобуєвої, В. Гончара, В. Крикун, О. Лагодинського, Н. Шалигіної, та ін. Вчені зазначали, що розвинена іншомовна компетентність уможливорює неперервне підвищення

рівня володіння іноземною мовою, поглиблює власну професійну та фахову компетентність військовослужбовців, стимулює опанування передового досвіду країн-членів НАТО, впровадження їх в освітній процес у Збройних Силах України.

Попри значну кількість наукових розвідок, що розглядають проблему мовної підготовки фахівців сфери національної безпеки та оборони необхідно зазначити, що питанню мовної підготовки особового складу ЗСУ не приділялося достатньо уваги.

Мета статті полягає у визначенні особливостей організації мовної підготовки в системі індивідуальної підготовки особового складу Збройних Сил України.

Методи дослідження. Дослідження проведене із застосуванням таких методів: системний аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняння, узагальнення, систематизація й опитування.

Виклад основного матеріалу.

Систему підходів щодо мовної підготовки особового складу ЗС України, основні принципи, стандарти, які визначають стратегію дій для оволодіння іншомовною компетентністю на високому рівні, сформульовано в Основних засадах мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України. Зокрема у документі витлумачено поняття мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України як складової частини загальної системи підготовки військовослужбовців та працівників ЗС України, що передбачає реалізацію комплексу узгоджених організаційних, наукових, навчально-методичних заходів, спрямованих на досягнення особовим складом відповідного цільового рівня володіння іноземними мовами для подальшого використання у службовій діяльності [5].

В Основних засадах мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України визначається сучасна система підходів щодо підвищення ефективності вивчення іноземних мов особовим складом та представлена стратегія дій для досягнення поставлених цілей іншомовної підготовки: забезпечення виконання особовим складом посадових обов'язків, що передбачають володіння іноземною мовою, підготовку кандидатів до навчання за кордоном у рамках міжнародного співробітництва ЗС України у сфері військової освіти, до участі у міжнародних військових навчаннях, операціях з підтримання миру та безпеки та ін. [1, 26].

На сучасному етапі розвитку системи професійної педагогіки значну увагу приділено питанню мовної підготовки військовослужбовців Збройних Сил України. Відповідно до Дорожньої карти, розвиток іншомовної компетентності є одним із завдань військовослужбовця під час всієї його кар'єри. З метою раціонального використання підготовлених кадрів та забезпечення принципу безперервності було вирішено необхідно створити умови та можливості вдосконалення рівня володіння іноземною мовою під час індивідуальної підготовки або виконання службових обов'язків, які передбачають практичне застосування іншомовних компетентностей, що є вкрай важливим в умовах сучасних викликів. Слід зазначити, що освітній процес у системі індивідуальної

підготовки військовослужбовців має організовуватися під керівництвом позаштатних інструкторів мовної підготовки.

У контексті нашого дослідження важливим є поняття «інструктор мовної підготовки» – військовослужбовець, який володіє іноземною мовою на рівні СМР 2, постійно розвиває власні методичні вміння та здійснює викладання іноземної мови у системі індивідуальної підготовки за уніфікованими та підготовленими навчально-методичними матеріалами.

Наразі на укомплектування таких кадрів впливає відсутність введених посад інструкторів мовної підготовки безпосередньо у військових частинах. Труднощі реалізації якісної мовної підготовки у військових частинах спричинені як відсутністю належних нормативно-правових актів з організації індивідуальної підготовки офіцерів, так і недостатніми методичними напрацюваннями відносно теоретичних і методичних засад формування іншомовної компетентності офіцерів до організації та проведення мовної підготовки у військових частинах [4, 154].

Серед шляхів вирішення цієї проблеми є навчання інструкторів мовної підготовки за спеціально розробленою навчальною план-програмою курсів для інструкторів мовної підготовки з питань організації та методики викладання іноземної мови, адже на інструктора мовної підготовки покладаються обов'язки проводити заняття за наданими уніфікованими навчально-методичними матеріалами, які підготовлені навчально-науковими центрами іноземних мов ВВНЗ та ВНП ЗВО ЗС України, щонайменше 4 години на тиждень. Підготовка слухачів на курсі з питань організації та методики викладання іноземної мови має на меті надання необхідних базових знань та вмінь щодо організації та проведення занять з вивчення англійської мови тим військовослужбовцям, яких за місцем служби визначено інструкторами мовної підготовки, з покладанням на них завдань щодо проведення занять з вивчення англійської мови без відриву від виконання службових обов'язків у рамках заходів, спрямованих на досягнення взаємосумісності з підрозділами країн-членів та партнерів НАТО.

З метою вивчення представників від військових частин та органів військового управління, на яких у майбутньому покладатимуться обов'язки інструкторів мовної підготовки у системі вивчення англійської мови за місцем служби (без відриву від виконання службових обов'язків), було проведено опитування, в якому взяли участь 52 військовослужбовці.

Якісний склад респондентів

Таблиця 1

№ п/п	Респонденти	Загальна кількість	У відсотках (%)
1	2	3	4
1	Вислуга		
	до 10 років	14	27
	від 10 до 20 років	20	38,4
	понад 20 років	18	34,6

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
2	Проходили навчання закордоном:		
	навчалися	12	23
	не навчалися	40	77
3	Використовують під час службової діяльності:		
	використовують	3	15
	не використовують	17	85
4	Мають досвід педагогічної діяльності:		
	мають	18	90
	не мають	2	10

Опитування дало змогу визначити низку проблемних питань, пов'язаних із розвитком методичної компетентності інструкторів мовної підготовки.

Зазначимо, що більшість опитаних інструкторів мовної підготовки (56 %) вдосконалювали іншомовну компетентність у системі мовної підготовки Збройних Сил України. Крім того, 47 % респондентів розвивали іншомовні знання та вміння поза системою мовної підготовки ЗСУ з тьюторами та у приватних закладах з вивчення іноземної мови. Зауважимо, що 82 % опитаних інструкторів мовної підготовки мають дійсний сертифікат про рівень володіння іноземною мовою (англійською) СМР 2 відповідно до НАТО СТАНАГ 6001. Слід звернути увагу, 72 % опитаних інструкторів постійно працюють над підтриманням та вдосконаленням здобутого рівня володіння іноземною мовою, а 59 % опитаних постійно використовують іноземну мову у професійній діяльності. Так, лише 19 % навчалися на курсах іноземних мов та термінології закордоном. Також варто зазначити, що більшість опитаних (78 %) не мають досвіду педагогічної діяльності. Так, зокрема респонденти зазначили, що їм бракує спеціальних знань щодо методології викладання іноземної мови, розроблення методичних матеріалів, організації освітнього процесу з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

На підставі розробленої анкети для інструкторів мовної підготовки ми дослідили, що сучасні інструктори мовної підготовки мають досвід вивчення іноземної мови у системі мовної підготовки Збройних Сил України, працюють над підтриманням здобутого рівня володіння іноземною мовою та усвідомлюють відповідальність як за підтримання власного рівня володіння іноземною мовою, поглиблення, розширення та оновлення знань, умінь та навичок, так і за покладених на них обов'язків щодо організації та провадження освітнього процесу для вдосконалення та підтримання рівня володіння іноземною мовою військовослужбовців під час індивідуальної підготовки або виконання службових обов'язків.

Водночас інструктори мовної підготовки констатують про недостатні базові теоретичні знання та практичні уміння з питань організації і проведення занять з військовослужбовцями з вивчення англійської мови. Саме тому виникає потреба у розробленні методики формування методичної компетентності інструкторів мовної підготовки, адже саме методична компетентність інструкторів мовної підготовки уможливить неперервне

підтримання підвищення рівня володіння іноземною мовою, поглиблює власну професійну та фахову компетентність, стимулює опанування передового досвіду підготовки військових фахівців за стандартами НАТО, впровадження їх в програму індивідуальної підготовки військовослужбовців ЗСУ.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Таким чином, потреби сучасності та військово-політичний контекст сьогодення зумовлюють необхідність оволодіння іноземними мовами для військовослужбовців та підтримання раніше здобутого рівня володіння іноземною мовою, що дасть їм можливість реалізувати себе в умовах багатонаціонального освітнього простору, забезпечити швидке опанування військовослужбовцями нових видів озброєння та військової техніки, бути здатними і готовими виконувати завдання у складі інтернаціональних підрозділів.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеного наукового питання формування методичної компетентності інструкторів мовної підготовки. Отримані результати засвідчують їх актуальність. Перспективи подальшого дослідження полягають у розробленні дієвої методики формування методичної компетентності інструкторів мовної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістархова М.С. (2021) Розвиток іншомовної комунікативної компетентності викладачів вищих військових навчальних закладів. освіти : дис. ... д-ра філос. наук : 011–освітні, педагогічні науки. Київ, 286 с.
2. Про основні засади мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України (2019): наказ Міністерства оборони України від 08.08.2019. [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <https://nuou.org.ua/assets/documents/osn-zas-mp.pdf>.
3. Переклад стандарту НАТО STANAG 6001 [Електронний ресурс]. / Режим доступу: https://nuou.org.ua/assets/documents/dodb_stanag_6001.pdf.
4. Гончар В.В. (2021) Визначення інструментарію діагностування готовності офіцерів до здійснення мовної підготовки у військових частинах Національної гвардії України *Молодий вчений* : зб. наук. праць. Херсон. № 6(94), 153–158.
5. Дорожня карта вдосконалення мовної підготовки у Збройних Силах України (на 2021-2025 роки) : рішення Міністра оборони України від 01.03.2021. [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <https://nuou.org.ua/assets/documents/osn-zas-mp.pdf>.

REFERENCES

1. Aristarkhova M.S. Rozvytok inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti vykladachiv vyshchikh viiskovykh navchalnykh zakladiv. Osvity [Development of Foreign Language Communicative Competence of Lecturers' of Higher Military Educational Institutions] : dys. ... d-ra filol. nauk : 011 Osvitni, pedahohichni nauky. Kyiv, 2021. 286
2. Pro osnovni zasady movnoi pidhotovky osobovoho skladu u systemi Ministerstva oborony Ukrainy (2019) [On Main Foundations of Personnel Language Training in the System of the Ministry of Defence of Ukraine] : nakaz Ministerstva oborony Ukrainy vid 08.08.2019. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/osn-zas-mp.pdf>.
3. Pereklad standartu NATO STANAG 6001 [Translation of NATO STANAG 6001] URL: https://nuou.org.ua/assets/documents/dodb_stanag_6001.pdf.
4. Honchar V.V. Vyznachennia instrumentariiu diahnostuvannia hotovnosti ofitseriv do zdiisnennia movnoi pidhotovky u viiskovykh chastynakh Natsionalnoi hvardii Ukrainy [Determination of Tools for Diagnosing the Readiness of Officers to Provide Language Training in

Military Units of the National Guard of Ukraine]. *Molodyi vchenyi : zb. nauk. prats.* Kherson, 2021. № 6(94), 153–158.

5. Dorozhnia karta vdoskonalennia movnoi pidhotovky u Zbroinykh Sylakh Ukrainy (na 2021-2025 roky) [Roadmap for Improving Language Training in the Armed Forces of Ukraine (for 2021-2025)]: rishennia Ministra oborony Ukrainy vid 01.03.2021. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/osn-zas-mp.pdf>.

SUMMARY

Marharyta Aristarkhova,

PhD in Education

National Defence University of Ukraine

Named after Ivan Cherniakhovskiy

Dmytro Demydko,

PhD in Public Administration

National Defence University of Ukraine

Named after Ivan Cherniakhovskiy

The features of the language training in the system of individual training in the Armed Forces of Ukraine

Introduction. *The article deals with the theoretical basis for the language training organization in the framework of the individual training system of the servicemen and civil servants of the Armed Forces of Ukraine. The requirements for the servicemen and civil language proficiency in accordance with the current guiding documents, as well as the analysis of the terms “personnel language training”, “language training instructor” are presented. The issues of the foreign language lessons organization in the framework of the individual training system of the servicemen and civil servants of the Armed Forces of Ukraine are considered.*

Purpose. *The purpose of the article is to determine the features of the language training organization in the system of individual training of the servicemen and civil servants of the Armed Forces of Ukraine.*

Methods. *The study was conducted using the following theoretical methods: systems analysis and synthesis, induction and deduction, comparison, classification, generalization and systematization.*

Results. *The needs of modernity and the military-political context of today make it necessary for military personnel to master foreign languages and maintain the previously acquired level of foreign language proficiency, which will give them the opportunity to realize themselves in the conditions of a multinational educational space, to ensure the rapid mastering by the military personnel of new types of weapons and military equipment, to be able and ready to perform tasks as part of international contingents.*

Originality. *Despite a significant amount of scientific research examining the problem of language training of specialists in the field of national security and defence, it should be noted that not enough attention was paid to the issue of language training of the personnel of the Armed Forces, as well as to the attainment and the support of an acquired language proficiency level.*

Conclusion. *The conducted research does not exhaust all aspects of the raised scientific question of the formation of methodical competence of language training instructors. The obtained results prove their relevance. Prospects for further research consist in the development of an effective methodology for the formation of methodological competence of language training instructors.*

Key words: *foreign language training; individual training; foreign competence; methodological competence; foreign communication.*